

Ot.prp. nr. 41

(2008–2009)

Om lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner)

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 6. mars 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Forsvarsdepartementet legger med dette frem forslag til lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt.

Regjeringen legger vekt på at den allmenne verneplikten skal opprettholdes, tilpasset en ny tid. Forsvarets behov skal ligge til grunn. Gjennom verneplikten får Forsvaret stabil tilførsel av godt egnet personell, og den bidrar til Forsvarets operative evne gjennom at vernepliktige har en viktig rolle i forsvarsstrukturen. I tillegg bidrar også verneplikten til å opprettholde tette bånd mellom Forsvaret og samfunnet for øvrig, og er sentral i forhold til forsvarsviljen og -evnen. Verneplikten sikrer en bred rekruttering til Forsvaret, på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer på en måte som er alternative rekrutteringsmodeller overlegen. Dette mangfoldet er viktig, ikke minst i forhold til Forsvarets legitimitet og forankring i samfunnet.

Regjeringen har i St.prp. nr. 48 (2007-2008) gått inn for å forbedre dagens seleksjons- og rekrutteringsverktøy i Forsvaret gjennom en videreutvikling av sesjonsordningen. Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å fastsette den enkelte persons tjenestedyktighet, og gi informasjon om tjenesten i Forsvaret. Det legges opp til at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler. Del I

vil være en egenerklæring, primært nettbasert, hvor hensikten er å skaffe opplysninger om den enkeltes helse, forutsetninger og interesser. Målet er å benytte dette som grunnlag for videre utvelgelse og oppfølging. Del II vil innebære at et nærmere utvalg av personer, som anses best kvalifisert for tjeneste, møter til sesjon i et av Forsvarets sesjonslokaler. En slik todeling av sesjonsordningen forutsetter at det sikres mekanismer som verner sensitive personopplysninger på en god og tilfredsstillende måte. Forsvaret er i dialog med Datatilsynet for å legge til rette for at en videreutvikling av sesjonsordningen skjer i tråd med de krav regelverket oppstiller for behandling av personsensitive opplysninger.

Regjeringen har videre gått inn for å innføre pliktig sesjon for kvinner. Regjeringens mål om å rekruttere flere kvinner til Forsvaret står fast, og en sesjonsplikt vil bidra til å sikre at alle kvinner i det aktuelle årskullet får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at Forsvaret derigjennom kan styrke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret. En større kvinneandel vil øke mangfoldet og bidra til å styrke Forsvarets legitimitet og forankring i samfunnet. Innføring av sesjonsplikt for kvinner forutsetter at kvinner underlegges en utskrivningsplikt på linje med menn.

Stortinget har ved behandlingen av St.prp. nr. 48 (2007-2008) gitt tilslutning til regjeringens syn

på en videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner. Det vises i den forbindelse til Innst. S. nr. 318 (2007-2008) punkt 2.7.3 og behandling i Stortinget 19. juni 2008. En implementering av todelt sesjon og sesjonsplikt for kvinner fordrer at det foretas endringer i lov om verneplikt, og tilhørende regelverk. Regjeringen foreslår derfor i denne proposisjonen endringer i lov av 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt, for å kunne implementere todeling av sesjon samt sesjonsplikt for kvinner.

Som følge av utviklingen i Forsvaret og samfunnet for øvrig, foreslås det at det også foretas mindre lovtekniske endringer i enkelte bestemmelser i vernepliktsloven.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Behovet for endringer i vernepliktsloven

Det vises til St.prp. nr. 48 (2007-2008), der regjeringen gikk inn for å videreutvikle sesjonsordningen i Forsvaret og innføre sesjonsplikt for kvinner.

Stortinget har gitt sin tilslutning til dette, jf. Innst. S. nr. 318 (2007-2008) punkt 2.7.3 og behandling i Stortinget 19. juni 2008. En implementering av ordningen med todelt sesjon og sesjonsplikt for kvinner fordrer at det foretas endringer i lov om verneplikt, og tilhørende regelverk.

Vernepliktsloven ble siste gang endret 1. juli 2006, og den siste større revisjonen fant sted i 1990. Som følge av utviklingen i Forsvaret og samfunnet for øvrig, foreslås det at det også foretas mindre lovtekniske endringer i enkelte bestemmelser i vernepliktsloven.

2.1.1 Forslaget om å videreutvikle sesjonsordningen

Det er i St.prp. nr. 48 (2007-2008) punkt 8.5.1.1 redegjort for at regjeringen ønsker å gjøre sesjonen til et bedre seleksjons- og rekrutteringsverktøy, jf. Innst. S. nr. 318 (2007-2008). Regjeringen legger her opp til at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler. Del I vil være en egenerklæring, primært nettbasert, hvor hensikten er å skaffe opplysninger om den enkeltes helse, forutsetninger og interesser. Målet er å benytte dette som grunnlag for videre utvelgelse og oppfølging. Del II vil innebære at et nærmere utvalg av personer, som anses best kvalifisert for tjeneste, møter til sesjon i et av Forsvarets sesjonslokaler. I tillegg legges det i tråd med St.prp. nr. 48 (2007-2008) punkt 8.5.1.2 opp til at dagens ordning med skolebesøk fra Forsvaret

kan gjennomføres ved samtlige videregående skoler. Dette for å gjøre Forsvaret bedre kjent i ungdomsskullene og motivere ungdom for tjeneste.

Den nye sesjonsordningen vil ha et særlig fokus på målrettet rekruttering. Det legges vekt på å gi informasjon om forsvarsgrenene og tjenestestillinger, og foreta klassifisering og testing av den enkelte. For å øke kvaliteten, legges det opp til å avskaffe den ambulerende sesjonen og innføre et antall faste sesjonssteder i ulike deler av landet. Dette må imidlertid praktiseres på en fleksibel måte, slik at geografiske avstander ikke svekker den enkeltes mulighet til å møte på sesjon.

En todeling av sesjon forutsetter at det etableres mekanismer som på en god måte sikrer ivaretagelsen av personvernet med hensyn til sensitive personopplysninger. Forsvaret benytter i dag to registre i behandlingen av personopplysninger. I hovedsak skilles innholdet i registrene slik at personellsystemet (Vernepliktsverkets hovedrulle) inneholder personopplysninger med unntak av sensitive helseopplysninger. Sensitive opplysninger som helseattester, epikriser, journalføringer etc., registreres i Forsvarets elektroniske pasientjournal (SANDOK). Resultater og profiler fra helsemessige vurderinger overføres til personellsystemet for videre bruk i vurdering av seleksjon og kontroll. Forsvaret er i dialog med Datatilsynet for å legge til rette for at en videreutvikling av sesjonsordningen skjer i tråd med de krav regelverket oppstiller for behandling av personsensitiv informasjon.

Egenerklæringen blir utviklet slik at den gir et så sannferdig bilde av den utskrivningspliktiges skikkethet som mulig. Utviklingen av egenerklæringen bygger på tilsvarende arbeid som er gjort i Sverige, hvor det svenske Pliktverket har innført en ordning med nettbasert egenerklæring. Utviklingen av ny egenerklæring skjer i regi av Vernepliktsverket i samråd med kvalifisert fagpersonell, slik som helsepersonell og psykologer. Behandlingsregler for egenerklæringen fastsettes i samråd med Datatilsynet.

En innføring av en todeling av sesjon forutsetter at lovens beskrivelser av sesjonsordningen justeres.

2.1.2 Forslaget om sesjonsplikt for kvinner

Regjeringen har en målsetning om å øke andelen kvinner i Forsvaret og har iverksatt en rekke tiltak for å få til dette, jf. St.mld. nr. 36 (2006-2007).

For å sikre at alle kvinner i de aktuelle årskull får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at de som anses best skikket til tjeneste også får et møte

med Forsvaret, for derigjennom å styrke rekrutteringen av denne gruppen – har regjeringen gått inn for å innføre pliktig sesjon for kvinner, jf. St.prp. nr. 48 (2007-2008) jf. Innst. S. nr. 318 (2007-2008). Dette kan delvis implementeres i løpet av 2010.

Innføring av sesjonsplikt for kvinner forutsetter at kvinner underlegges en utskrivningsplikt på linje med menn. Utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret. I utskrivningsplikten ligger også plikten til å besvare henvendelser fra Forsvaret når dette forlanges. En innføring av utskrivningsplikt for kvinner innebærer ingen plikt til å tjenestegjøre i Forsvaret.

Forslaget forutsetter videre at lovens bestemmelser knyttet til sesjon gjøres kjønnsnøytrale.

2.1.3 Forslaget om lovtekniske endringer i loven

Vernepliktsloven ble siste gang endret 1. juli 2006, og den siste større revisjonen fant sted i 1990. Som følge av utviklingen i Forsvaret og samfunnet for øvrig, er det behov for å foreta enkelte lovtekniske endringer i vernepliktsloven hva gjelder regler om tjenesteplikten, utskrivning og rulleføring.

Vernepliktsverkets organisasjon ble endret med bakgrunn i Innst. S. nr. 342 (2000-2001), jf. St. prp. nr. 45 (2000-2001). Det har blitt opprettet en felles vernepliktsforvaltning for Forsvaret med lokalisering til Hamar. Vernepliktsverkets sentrale stab i Oslo og de seks regionale avdelinger i Oslo, Hamar, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Harstad er nedlagt. I lys av endringene forslås det at det foretas justeringer i loven som reflekterer de senere endringer i Vernepliktsverkets organisasjon.

Det foreslås videre at begrepsbruken i enkelte bestemmelser oppdateres, og at gjeldende begrepsbruk innarbeides i lovteksten.

2.2 Høringen

Departementets forslag til endringer i lov om verneplikt ble 17. oktober 2008 sendt ut på høring til følgende instanser:

- Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Barne- og likestillingsdepartementet
- Finansdepartementet
- Fiskeri- og kystdepartementet
- Fornyings- og administrasjonsdepartementet
- Helse- og omsorgsdepartementet

- Justis- og politidepartementet
- Kommunal- og regionaldepartementet
- Kultur- og kirkedepartementet
- Kunnskapsdepartementet
- Landbruks- og matdepartementet
- Miljøverndepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet
- Olje- og energidepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet
- Forsvarsstaben
- Forsvarsbygg
- Forsvarets forskningsinstitutt
- Nasjonal sikkerhetsmyndighet
- Datatilsynet
- Generaladvokaten
- Akademikerne
- Befalets fellesorganisasjon
- Fellesforbundet
- Krigsskoleutdannede Offiserers Landsforbund
- Norges Ingeniørorganisasjon
- Norges Offisersforbund
- Norsk Tjenestemannslag
- Personellforbundet
- Vernepliktsrådet

Følgende instanser har svart på høringsnotatet:

- Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Barne- og likestillingsdepartementet
- Finansdepartementet
- Fiskeri- og kystdepartementet
- Fornyings- og administrasjonsdepartementet
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Justis- og politidepartementet
- Kunnskapsdepartementet
- Landbruks- og matdepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet
- Forsvarsstaben
- Datatilsynet
- Generaladvokaten
- Akademikerne
- Norges Offisersforbund
- Personellforbundet

I tillegg har Forsvarsdepartementet mottatt innspill fra Vennenes Samfunn Kvekerne.

De innkomne merknader til forslagene i høringsnotatet omtales nærmere under punkt 3.3, 4.3 og 5.3.

3 Videreutvikling av sesjonsordningen

3.1 Gjeldende rett

Vernepliktslovens regler om gjennomføring av sesjon er nedfelt i kapittel 3. Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å klassifisere den enkelte persons tjenestedyktighet og for å gi informasjon om tjeneste- og utdanningsmuligheter i Forsvaret.

Av § 26 fremgår det at formålet med klassifiseringen er å fastsette den enkeltes skikkethet for militærtjeneste. Klassifiseringen skal fortrinnsvis skje på sesjon av en klassifiseringsnemnd, bestående av en offiser fra Vernepliktsverket som formann og en lege. Kongen er gitt fullmakt til å gi nærmere regler om klassifiseringsnemndenes arbeidsordning og øvrige sammensetning. Under krig eller andre særlige forhold kan Kongen bestemme at sesjonene helt eller delvis skal sløyfes og klassifiseringen gjennomføres på annen måte.

§ 27 angir at sesjon skal holdes for alle kommuner etter innrulling av ny årsklasse, og regulerer nærmere hvilke personer som skal innkalles til sesjon. Bestemmelsen åpner for at også personell som ikke har blitt klassifisert kan utskrives til tjeneste, forutsatt at disse ikke er åpenbart udyktige til tjeneste og at deres tjenestedyktighet avgjøres ved fremmøte til tjeneste. Kongen er gitt fullmakt til å gi nærmere regler om hvordan innkalling skal skje. Regler om godtgjørelse for fremmøte til sesjon gis av Kongen med Stortingets samtykke.

§§ 24 og 28 gir nærmere regler om innrulling og innrulleringsnemndene. Innrulling skal som hovedregel skje kommunevis. Grunnet den teknologiske utvikling de siste årene benyttes ikke lenger innrulleringsnemnder ved innrulling. Innrulleringen baserer seg i dag på opplysninger innhentet fra offentlige etater og registre, slik som Skatteetaten og Rikstrygdeverket. I enkelte tilfeller innhentes også opplysninger fra Politiet.

3.2 Departementets høringsforslag

Forsvarsdepartementet har i høringsforslaget forutsatt at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler. Del I vil være en egenerklæring, primært nettbasert, hvor hensikten er å skaffe grunnlagsinformasjon om den enkeltes helse, forutsetninger og interesser, og målet er å benytte dette som

grunnlag for videre utvelgelse og oppfølging. Del II vil innebære at de antatt best skikkede personer møter til sesjon i et av Forsvarets sesjonslokaler. Det er som følge av dette foreslått at § 27 tilpasses en todeling av sesjonen.

Det foreslås videreført at § 27 legger rammer for gjennomføringen av utskrivning og klassifisering. Det er foreslått innarbeidet i første ledd at sesjon gjennomføres i to deler. Første del av sesjon innebærer at utskrivningspliktige må avgi en egenerklæring uten at fremmøte kreves. Sesjonens andre del forutsetter personlig fremmøte for klassifiseringsnemnda. Det er foreslått tatt ut av bestemmelsen at sesjon holdes for alle kommuner. Dette som følge av at første del av sesjonen gjennomføres ved egenerklæring uten personlig fremmøte og sesjonens del II gjennomføres ved et av Forsvarets sesjonssteder for de som anses best skikket for militærtjeneste.

Bestemmelsens andre ledd er foreslått flyttet til femte ledd med enkelte endringer. Som følge av at ordningen med ambulerende sesjonsvirksomhet skal opphøre, er det foreslått at valg av sesjonssted bare tar hensyn til de utskrivningspliktige. Ordlyden *for klassifiseringsnemnda* er foreslått tatt ut av bestemmelsen.

§ 27 tredje ledd er foreslått omarbeidet til nytt annet og tredje ledd for å reflektere gjennomføringen av sesjon i to deler. Alle utskrivningspliktige skal delta på sesjonens første del, mens klassifiseringsnemnda avgjør hvem som skal innkalles til personlig fremmøte på bakgrunn av vurderingene av de utskrivningspliktiges egenerklæringer. Kongens myndighet til å gi nærmere regler om innkalling foreslås videreført, sammen med at Kongen gis myndighet til å gi nærmere regler om gjennomføring av ny sesjonsordning i tråd med de prinsipper som er nedfelt i vernepliktsloven.

Fjerde ledd er foreslått videreført som nytt sjette ledd, uten andre endringer.

Det er i høringsforslaget også foreslått endringer i §§ 24, 25 og 28. Ordningen med innrulleringsnemnder blir i dag ikke praktisert, da det benyttes nye elektroniske metoder for å skaffe til veie opplysninger om de utskrivningspliktige. Slik nemnd var i det vesentlige knyttet til de enkelte lensmenn og lensmannsdistrikter. Bestemmelser om innrulleringsnemnder er ikke regulert gjennom andre lover. Det ble derfor foreslått at §§ 24 og 28 tas ut av vernepliktsloven. § 25 er foreslått begrenset til å regulere nærmere bestemmelser om innrulleringen. Reglene om innrulleringsnemnda i annet ledd og tredje ledd er foreslått tatt ut av loven.

3.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader, til forslaget om å innføre en todelt sesjonsordning. Enkelte høringsinstanser har imidlertid fremmet merknader til innholdet i forslaget til ny sesjonsordning.

Justis- og politidepartementet har oppfordret Forsvarsdepartementet til å avklare forholdet mellom foreslåtte endringer og § 1 i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (militærnekte-loven). Dette gjelder særlig i forholdet til tidspunktet når man kan fremsette søknad om fritak fra militærtjeneste etter ny ordning. Justis- og politidepartementet har videre kommentert at rekrutteringen til politireservestyrken er basert på vernepliktsforvaltningens arbeid, og at det må tas hensyn til dette også etter at eventuelle endringer i sesjonsordningen er gjennomført.

Datatilsynet ga i sin høringsuttalelse uttrykk for den oppfatning at forslaget om todeling av sesjonsordningen er svært uklart. Det er uttalt at man

«(...) forstår forslaget dit hen at man vil pålegge enhver vernepliktig en plikt til å avgi en egenerklæring, på det tidspunkt verneplikten inntreffer. Formålet med egenerklæringen er å belyse hvorvidt vedkommende vil være egnet til å avtjene verneplikt. (...) Datatilsynet savner en nærmere angivelse av blant annet hvilke konkrete opplysninger som skal avgis i egenerklæringen, i hvilken grad avgivelsen er delvis frivillig og hvor lenge opplysningene skal oppbevares. Imidlertid oppfatter tilsynet at den nye ordningen potensielt vil innebære en solid merregistrering av opplysninger om enkeltpersoner, i forhold til gjeldende sesjonsordning. I tillegg vil personkretsen bli utvidet, med innføringen av verneplikt for kvinner».

Datatilsynet mener at høringsnotatet er mangelfullt, tatt i betraktning den ordning som tilsynet ser konturene av. Tilsynet understreker at opprettelsen av nasjonale registre normalt må lovhjemles, og at det stilles store krav til lovhjemmelens styrke og klarhet. Datatilsynet er videre av den oppfatning at forslaget om nettbasert egenerklæring synes prematurt, og at en slik løsning forutsetter at det kan gis en tilfredsstillende informasjons-sikker behandling av personopplysninger.

Forsvarsstaben er av den oppfatning at § 27 nytt femte ledd synes overflødig, tatt i betraktning at den ambulerende sesjonsaktiviteten opphører og Forsvaret allerede er gitt i oppdrag å øke kvaliteten på sesjoneringen og etablere et antall faste sesjonssteder. Forsvarsstaben er videre av den oppfatning

at forslaget til nytt § 27 tredje ledd må forstås slik at bestemmelsen åpner for at Forsvaret kan utvise et faglig skjønn om hvem som kalles inn til sesjonnens andre del. Det signaliseres at begrepet *alle* kan oppfattes som en for sterk føring.

3.4 Departementets vurderinger

Sesjon er et av de viktigste rekrutteringsgrunnlag for tjeneste i Forsvaret. En god sesjonsordning er avgjørende for at de utskrivningspliktige får et riktig bilde av Forsvaret og de verdier Forsvaret bygger sin virksomhet på. Det er følgelig svært viktig at innkalling til sesjon og oppfølging under og etter sesjon, utføres på en profesjonell måte.

Forsvaret har etablert en dialog med Datatilsynet for å sikre en ordning som tilfredsstillende de krav som regelverket setter for innhenting, behandling og oppbevaring av sensitive personopplysninger. Forsvarsdepartementet er enig med Datatilsynet i at innføring av en todelt sesjonsordning må implementeres på en betryggende måte som ivaretar behovet for vern av personsensitiv informasjon. Forslaget berører personvernet, og de spørsmål dette reiser må undergis en særlig oppmerksomhet og vurdering. Forsvaret arbeider med, og vurderer, de rettssikkerhetsmessige aspekter som Datatilsynet nevner i høringsuttalelsen. Implementeringen av todelt sesjonsordning vurderes opp mot det grunnleggende personvernet. Det ses særlig på konsekvensene av ny ordning, og det vurderes tiltak for ivareta personvernet på en betryggende måte. Det er i den forbindelse viktig å understreke at Forsvaret allerede i dag har etablerte systemer for ivaretagelsen av sensitive personopplysninger knyttet til sesjon og forvaltningen av vernepliktige. Eksempler på dette er at behandling av sensitive helseopplysninger i personidentifisert form krever autorisasjon som helsepersonell. Forsvaret skal legge til rette for en forsvarlig innhenting av personopplysninger via internett. Sikkerhetsløsningen som skal benyttes for å få adgang til å registrere egenerklæringen, vil som minimum være på samme sikkerhetsnivå som andre offentlige etater benytter, som for eksempel Rikstrygdeverket.

Det understrekes at innføring av en todelt sesjonsordning i stor utstrekning vil bygge på allerede eksisterende og innarbeidede rutiner og regler for innhenting, behandling og oppbevaring av personopplysninger i Forsvaret. I utgangspunktet vil de opplysningene som Forsvaret ønsker å innhente via den nettbaserte egenerklæringen være de samme egenopplysningene som personellet i dag gir ved fremmøte til sesjon. Det er således

ikke sannsynlig at innføring av nettbasert egenerklæring vil medføre noen særlig merregistrering av opplysninger slik Datatilsynet oppfatter, såkalt overskuddsinformasjon, i forhold til de opplysningsene personer gir ved sesjon etter gjeldende ordning. Departementet understreker at lovforslaget ikke innebærer noen innføring av verneplikt for kvinner.

Det ble i desember 2008 avholdt et møte mellom Forsvaret og Datatilsynet, hvor enkelte grunnleggende prinsipper knyttet til innhenting av personopplysninger ble diskutert og avklart. Det er blant annet etablert en felles forståelse for at en innføring av todelt sesjonsordning verken innebærer eller medfører behov for innhenting av ytterligere personopplysninger enn hva som følger av gjeldende ordning i dag. En innføring av todelt sesjonsordning fører imidlertid med seg et behov for å etablere nye rutiner for elektronisk innhenting av personopplysninger, opplysninger som etter dagens ordning registreres ved fysisk oppmøte på sesjon. Datatilsynet har bekreftet at de opplysninger som det er ønskelig å innhente gjennom en nettbasert egenerklæring, kan innhentes elektronisk. Det er heller ikke noe til hinder for at slik elektronisk informasjonssinnhenting er relatert til den enkeltes fødselsnummer. Datatilsynet har overfor Forsvaret gitt uttrykk for at innhentet informasjon kun bør lagres midlertidig på internett. Dette gjelder særskilt for de tilfeller hvor personer ikke fullfører utfyllingen av den nettbaserte egenerklæringen. Forsvaret vil videreføre den konstruktive dialogen med Datatilsynet for å etablere en tilfredsstillende informasjonssikkerhet med ny sesjonsordning, herunder avklare hvor lenge det er forsvarlig å lagre data fra egenerklæringen for personer som ikke kalles inn til sesjonens del II.

Ivaretagelsen av Datatilsynets merknader om tilfredsstillende informasjonssikkerhet, er en forutsetning både for etablering av internettbasert egenerklæring og behandling og lagring av opplysningene. Det kan for øvrig opplyses at Datatilsynet uttaler i sin rapport etter en kontroll ved Vernepliktsverket den 28. mars 2008 at tilsynet dannet seg et godt hovedinntrykk av Vernepliktsverkets håndtering av personopplysninger i sine registre. Fremfor alt fremstod forvaltningen som ryddig og hvor sentrale hensyn til personvernet var ivaretatt.

Departementet støtter innspillet fra *Justis- og politidepartementet* om å presisere forholdet mellom foreslåtte endringer og militærnekte-loven. Søknad om fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, kan etter militærnekte-loven tidligst settes frem på sesjon eller etter at den vernepliktige på annen måte er klassifisert. Med inn-

føring av en todelt sesjonsordning anses det å være viktig at den nye ordningen også skaper klarhet for de involverte parter og er med på å underbygge de rettigheter som fremgår av militærnekte-lovens bestemmelser. Disse hensyn vil være ivaretatt med en ordning der fritak for militærtjeneste kan fremsettes allerede ved gjennomføringen av sesjonens del I. Det vil ved utviklingen av egenerklæringen til bruk under sesjonens del I bli lagt til rette for at de utskrivningspliktige kan opplyse i erklæringen hvorvidt de kommer til å søke seg fritatt fra militærtjeneste. Dagens ordning med egne søknadsskjema for fritak grunnet overbevisningsgrunner vil bli videreført.

Departementet kan ikke se at den foreslåtte endringer i sesjonsordningen påvirker rekrutteringen til politireservestyrken, men tar Justis- og politidepartementets innspill med i det videre arbeidet med sesjonsordningen.

I høringsbrevet er § 27 første ledd annen setning foreslått tatt ut. Denne bestemmelsen regulerer de tilfeller hvor fremmøte til sesjon ikke har latt seg gjennomføre innen rimelig tid og klassifisering etter §§ 26 og 29 ikke har vært mulig, og åpner for at disses tjenestedyktighet kan avgjøres ved fremmøte til tjeneste. Departementet er av den oppfatning at bestemmelsen likevel bør videreføres, med den tilpasning at den gjelder i de tilfeller hvor fremmøte til *sesjonens andre del* ikke har latt seg gjennomføre.

Forsvarsdepartementet er enig med *Forsvarsstaben* i at bestemmelsen i § 27 tredje ledd kan forstås slik at den legger større begrensninger på Vernepliktsverket enn det som var tilsiktet i høringsbrevet. Bestemmelsen er ment å forstås slik at den åpner for at Forsvaret kan utvise et faglig skjønn om hvem som kalles inn til sesjonens andre del, også hva gjelder for personer som ikke har besvart egenerklæringen i sesjonens første del. Som utgangspunkt skal alle som ikke besvarer egenerklæringen innkalles til sesjonens andre del, men her har Forsvaret etter forslaget adgang til å utvise et faglig skjønn i tilretteleggelsen av gjennomføringen av sesjonens del II. For å klargjøre dette tas ordet *alle* ut fra tredje ledd annet punktum. Unnlattelse av å besvare egenerklæringen i sesjonens del I skal som hovedregel medføre at man blir innkalt til sesjonens del II.

Det har ikke kommet motforestillinger til forslaget om videreutvikling av sesjonsordningen, og Forsvarsdepartementet fremmer derfor lovforslagene relatert til todeling av sesjon som presentert i høringsbrevet, men med mindre endringer i § 27 første og tredje ledd, som redegjort for overfor.

4 Sesjonsplikt for kvinner

4.1 Gjeldende rett

Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å klassifisere den enkelte persons tjenestedyktighet og for å gi informasjon om tjeneste- og utdanningsmuligheter i Forsvaret. Plikten til å medvirke ved sesjon følger av vernepliktsloven § 40, jf. § 20.

Utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og til å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret, samt å bli fordelt til tjeneste i en av forsvarsgrenene. Å bli utskrevet innebærer i seg selv ingen plikt til å tjenestegjøre i Forsvaret. Verneplikten for den mannlige delen av befolkningen følger av loven § 3. Kvinner har i dag verken verneplikt eller utskrivningsplikt, og har følgelig ikke noen plikt til å møte på sesjon eller til å tjenestegjøre i Forsvaret. Kvinner som samtykker til frivillig tjeneste på like vilkår som menn, vil være tjenestepiktige i samsvar med § 4 fjerde ledd.

§ 20 angir rammene for når tjenestepiktige menn er utskrivningspliktige. Utskrivningsplikten gjelder normalt fra og med 1. januar året før verneplikten inntreffer etter § 3, og utskrivningsplikten varer frem til verneplikten inntreffer eller han blir kjent fri for verneplikt. Det gjelder særlige regler for personer som oppholder seg utenfor riket. Kongen er gitt nærmere fullmakter etter bestemmelsen.

Kongen er i § 34 gitt fullmakt til å gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i § 33, herunder fordeling av mannskaper. I dag fordeles vernepliktige og frivillige til tjeneste i Forsvaret eller overføres til andre deler av totalforsvaret.

Etter § 40 plikter menn i utskrivningspliktig alder å gi nødvendige opplysninger av betydning for deres klassifisering og utskrivning. Dette kan skje ved pliktig fremmøte eller oversendelse av skriftlig informasjon. Kongen er blant annet gitt fullmakt til å gi bestemmelser om hvilke personer og institusjoner i og utenfor riket som kan kreve disse opplysninger.

Som følge av at utskrivningsplikten etter gjeldende regler er utarbeidet med tanke på en plikt kun for menn, er bestemmelsene i kapittel 3 og 4 særlig tilpasset dette forholdet. Dette gjelder for eksempel bestemmelsene i §§ 31, 35, 37, 39, 40 og 48.

Utskrivningsplikten innebærer for den enkelte en særskilt plikt til medvirkning ved klassifisering av tjenestedyktighet. Etter § 46 plikter imidlertid

også offentlige og private instanser og organisasjoner å gi opplysninger, oppgaver og attestasjoner om menn mellom 17 og 45 år. Slik informasjon kan innhentes til bruk for uskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste. Etter § 46 siste punktum plikter folkeregisteret og Rikstrykdeverket også å gi nødvendige opplysninger om kvinner mellom 17 og 28 år til bruk for innkalling av kvinner til frivillig sesjon.

4.2 Departementets høringsforslag

Det er i høringsforslaget redegjort for at utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og til å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret, og at en innføring av kjønnsnøytral utskrivningsplikt innebærer at uskrivning må skje både for menn og kvinner. Dette forutsetter at kvinner pålegges en plikt til å la seg utskrive og til å bistå med de nødvendige opplysninger Forsvaret krever for å foreta en vurdering av vedkommendes tjenestedyktighet. Dette fordrer at det gjøres endringer i §§ 20, 40 og 48. § 20 angir rammene for utskrivningsplikten, mens § 40 angir den enkeltes medvirkningsplikt til å gi de opplysninger Forsvaret trenger for å forestå klassifisering av den enkeltes tjenestedyktighet. § 48 angir mulige straffesanksjoner som følge av manglende overholdelse av forpliktelser etter loven.

Dagens § 20 bygger på at det i dag kun er utskrivningsplikt for menn, og det ble i høringsbrevet foreslått å innføre utskrivningsplikt for kvinner. En slik innføring innebærer ikke at kvinner underlegges noen verneplikt. Det ble foreslått mindre endringer i første, annet og tredje ledd i § 20. Det ble videre foreslått at det inntas et nytt andre og tredje ledd i bestemmelsen, som forflytter gjeldende andre og tredje ledd til nytt fjerde og femte ledd.

Forslaget til nytt annet ledd bygger på første ledd, som reflekterer hvor lenge menn er utskrivningspliktige. Nytt annet ledd tar sikte på å regulere også hvor lenge kvinner er utskrivningspliktige, hvilket vil være frem til tidspunktet hvor man har blitt klassifisert av Forsvaret. Som følge av en todelt sesjonsordning, med en preseleksjon forut for innkalling til sesjonens del II, foreslås en begrensning på utskrivningsplikten til utgangen av det år vedkommende fyller 28 år for utskrivningspliktige som ikke er innkalt til sesjonens del II, jf. § 12 andre ledd om bortfall av plikt til førstegangstjeneste i fredstid.

Forslaget til nytt tredje ledd definerer hva utskrivningsplikten omfatter.

I nytt femte ledd er det foreslått at Kongen kan gi nærmere regler om utskrivningsplikten for menn i krig eller når krig truer. Forslaget bygger på eksisterende tredje ledd. Bestemmelsen åpner blant annet for at utskrivningsplikten kan inntre til andre tider enn fastsatt i bestemmelsens første ledd, at utskrivningsplikten kan videreføres ut over det år man fyller 28 år og gjeninntreden av utskrivningsplikt etter fylte 28 år.

Det er videre foreslått endringer i § 34. Etter klassifisering vil tjenestedyktige menn være vernepliktige, mens tjenestedyktige kvinner som samtykker til tjeneste på like vilkår som menn vil være frivillige tjenestegjørende. Forvaltningen av personellet vil skje etter de samme bestemmelser. Det er foreslått endringer i § 34 første ledd for å reflektere dette. I tillegg er det foreslått presisert at fordeling skjer til tjeneste i Forsvaret for å tilpasse ordlyden til dagens situasjon.

Det er foreslått å innarbeide i § 40 første ledd at plikten til å stille på sesjon og til å gi skriftlige opplysninger av betydning for deres utskrivning, også gjelder kvinner. I dag gjelder denne plikten kun menn. Den foreslåtte endringen vil legge like plikter på kvinner som for menn, og dette vil således sikre en kjønnsnøytral utskrivningsplikt.

For å legge til rette for en kjønnsnøytral utskrivningsplikt er det videre foreslått å gjøre enkelte justeringer i en rekke bestemmelser som etter gjeldende regler utelukkende gjelder menn. Det er på denne bakgrunn foreslått mindre endringer i §§ 31, 35, 37, 39, 40, 43, 46 og 48.

4.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader til, forslaget om å innføre sesjonsplikt for kvinner. Enkelte høringsinstanser har fremmet bemerkninger til utformingen av eller konsekvensene av lovforslaget.

Generaladvokaten anser det som en stor fordel at det er foreslått å definere utskrivningsbegrepet i § 20, siden dette bidrar til å klargjøre forståelsen av begrepet.

Generaladvokaten er av den oppfatning at en innføring av sesjonsplikt for kvinner vil medføre at det er nokså sannsynlig at man vil få en god del tilfeller hvor kvinner uteblir fra fremmøte til sesjon. Generaladvokaten uttrykker at

«(...) det er grunn til å frykte for de nåværende problemer med manglende fremmøte til sesjon og mangelfull håndhevelse av møteplikten vil

bli mangedoblet ved innføring av sesjonsplikt for kvinner. Dette er ikke noe argument mot å innføre sesjonsplikt for kvinner, men en konsekvens man må være forberedt på å møte. Jeg nevner i den forbindelse at det etter Vernepliktslovens § 49 er en relativt alvorlig forbrytelse om man ikke bare uteblir fra sesjon, men ved å utebli «søker å unndra seg utskrivning». En straffesak mot en kvinne etter denne bestemmelsen vil representere noe nytt».

Generaladvokaten uttaler videre at

«[d]et viktige spørsmålet er imidlertid om man vil benytte anledningen til å sette alvor bak plikten til å møte på sesjon. Generaladvokaten tar det for gitt at det ikke er noen utsikt til at denne typen saker vil få noen prioritert status hos politiet (...). Sakene bør derfor forfølges av et spesialisert organ – i praksis peker Militærpolitiet og Den militære påtalemyndighet seg ut. Dette vil i så fall kreve en endring av straffeprosesslovens tiende del. (...) Hvis Militærpolitiet skal kunne etterforske og krigsadvokatene utstede forelegg eller ta ut tiltale for unnlatelse av å møte til sesjon, må Straffeprosessloven § 463 endres som nevnt, men uten at begrensningen til militærpersoner tar med. (...) Generaladvokaten vil anbefale at Forsvarsdepartementet vurderer disse sidene, og foreslår at man i samarbeid med Justisdepartementet utvirker lovendringer som angitt ovenfor, med sikte på en effektiv håndhevelse av plikten til å møte på sesjon, både for menn og for kvinner».

Forsvarsstaben har bemerket at forslaget til § 20 synes å ha den konsekvens at personer som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere ikke lenger har plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle.

Forsvarsstaben har gitt uttrykk for at forslaget til § 31 første ledd må forstås slik at bestemmelsen åpner for at en ny legevurdering kan foretas i de tilfeller hvor legekjennelse er avgitt før første fremmøte til tjeneste og hvor det er et faglig behov. Forsvarsstaben er bekymret for at bestemmelsen skal forstås slik at det i alle tilfeller skal foretas en ny legevurdering, noe som kan virke mot den nye sesjonsordningen, som blant annet skal legge til rette for en grundigere legeundersøkelse på sesjon.

Forsvarsstaben etterlyser et hjemmelsgrunnlag i § 46 for å kunne innhente opplysninger fra Politiets strafferegister. Forsvarsstaben mener dette er viktig for en effektiv utskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste. Forsvarsstaben mener behovet for denne type opplysninger vil forsterke seg ved innføringen av ny sesjonsordning, som følge av at vandelsmessig skikkethet må vur-

deres på et tidligere tidspunkt enn etter dagens ordning.

Vennenes samfunn kvekerne har på eget initiativ kommentert høringsbrevet, og har overfor Forsvarsdepartementet bemærket at det er vanskelig for de at

«(...) Stortinget har gitt sin tilslutning til en utvidelse av verneplikten som vil omfatte kvinner i tillegg til menn. Dette er ikke et steg i retning av likestilling mellom kjønnene men en opptrapping av militariseringen av hele samfunnet».

For øvrig har *Vennenes samfunn kvekerne* kommentert at retten til å nekte avtjening av militærtjeneste må utvides til også å gi rett til økonomisk militærnekting.

4.4 Departementets vurderinger

Regjeringen har en målsetting om å øke andelen kvinner i verneplikts- og befalsmassen. Det er derfor viktig at kvinner motiveres til å ta utdanning og til å gjøre karriere i Forsvaret. De oppgavene og utfordringene Forsvaret står overfor, medfører at Forsvaret må kunne rekruttere kvalifisert personell fra hele befolkningen. Forsvaret trenger den kompetanse og de ressurser kvinner kan tilføre organisasjonen. Sesjon er et av de viktigste rekrutteringsgrunnlag for tjeneste i Forsvaret.

For å sikre at alle kvinner i de aktuelle årskull får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at de som anses best skikket til tjeneste også får et møte med Forsvaret for derigjennom å styrke rekrutteringen av denne gruppen – foreslås det å innføre sesjonsplikt for kvinner.

Generaladvokaten har fremhevet at Forsvaret må være forberedt på at også kvinner unnlater å møte til sesjon. Forsvarsdepartementet erkjenner at manglende fremmøte fra kvinner vil kunne forekomme, så vel som hos menn. Innføring av sesjonsplikt for kvinner vil inneha den konsekvens at menn og kvinner også vil bli likestilt hva gjelder håndhevelse av manglende fremmøte. En straffesak mot en kvinne etter vernepliktsloven vil representere noe nytt, men vil være en naturlig konsekvens av lovendringen. Det må legges til rette for en effektiv håndhevelse av plikten til å møte på sesjon, både for menn og for kvinner. Departementet vil se nærmere på de momenter og forslag som Generaladvokaten har fremhevet, for å sikre en effektiv håndhevelse av sesjonsplikten.

Endringene i § 20 medfører at § 4 annet ledd må justeres for å reflektere disse endringene. Henvis-

ningen i § 4 annet ledd må endres slik at det vises til § 20 fjerde ledd.

Forsvarsstaben har gitt uttrykk for at forslaget til § 20 har den konsekvens at personer som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere, ikke lenger har plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle. Verneplikten er etter § 3 kun pålagt norske mannlige statsborgere. Menn som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere innrulleres imidlertid i dag i Vernepliktsverkets hovedrulle. Dette har sammenheng med at oppholdet kan lede til norsk statsborgerskap og klassifisering, og senere vernepliktstjeneste. Videre har det sammenheng med § 3 annet ledd, som gir Kongen fullmakt til å pålegge verneplikt også for menn som er hjemmehørende til riket, men som ikke er norske statsborgere. Dette forutsetter at disse personene er innrullert i Forsvarets registre. Det foreslås på den bakgrunn at man viderefører gjeldende ordlyd i ny § 20, ved at man knytter utskrivningsplikten til *menn og kvinner*, og ikke begrenser utskrivningsplikten til norske statsborgere.

Forsvarsstaben har i merknadene til § 31 ytret bekymring for at ordlyden kan forstås slik at den legger en sterk føring på plikten til å avgi ny legekjennelse ved fremmøte til tjeneste, og mener dette kan motvirke formålet med den nye sesjonsordningen. Forsvarsdepartementet er enig med Forsvarsstaben i at det kan være formålstjenlig å presisere bestemmelsen, og at det i enkelte tilfeller ikke vil være ressurseffektivt å gjennomføre en ny helsevurdering. På den annen side vil det i visse tilfeller være helt nødvendig å foreta en ny vurdering av vedkommendes helsetilstand. Det foreslås at ordlyden i § 31 klargjøres, ved at det inntas at ny legekjennelse *kan* tas opp til ny avgjørelse ved fremmøte til tjeneste. I dette ligger det at Forsvaret kan utøve et faglig skjønn i spørsmålet om det er behov for å foreta en ny helsevurdering av vedkommende ved fremmøte til tjeneste. Vurderingen vil blant annet avhenge av om Forsvaret har en særlig oppfordring til å vurdere legekjennelsen på nytt, typisk hvor den enkelte selv gir uttrykk for at helsetilstanden har endret seg eller hvor det er åpenbart at helsetilstanden er forandret. Et annet viktig moment ved vurderingen vil være medgått tid siden forrige legekjennelse, etc.

Forsvarsstaben har i sitt innspill etterlyst etablering av et hjemmelsgrunnlag i § 46 for å kunne få enklere tilgang til informasjon fra Politiets strafferegister. Forsvarsdepartementet har ikke vurdert dette i forbindelse med utredningen av endringer i vernepliktsloven i denne omgang.

Det har ikke innkommet høringsinnspill som går imot innføringen av sesjonsplikt for kvinner. Forsvarsdepartementet fremmer endringsforslagene som foreslått i høringsbrevet, med mindre endringer i §§ 4, 20 og 31.

5 Endringer som følge av samfunnsutviklingen

5.1 Gjeldende rett

§ 9 nr. 1 definerer hva som skal anses som ordinær tjeneste i fredstid. Dette omfatter *repetisjonsøvelse*, som er den aktivitet som gjennomføres for å friske opp de grunnleggende individuelle ferdigheter i mobiliseringsenheter og for å samtrene enheter for å høyne kvalitetsnivået.

§ 23 angir nærmere regler om Vernepliktsverket, dets organisering og fullmakter.

§ 36 angir at det skal føres en hovedrulle ved Vernepliktsverket, og at det også skal føres rulle ved vernepliktsforvaltningene.

§ 38 regulerer overføring til annen tjeneste.

5.2 Departementets høringsforslag

I høringsbrevet er det foreslått endringer i lovens §§ 9, 23, 36 og 38 som følge av endringer og omstillinger i Forsvaret, og i samfunnsutviklingen for øvrig.

Det er foreslått å endre terminologien i § 9 som følge av de senere års utvikling i Forsvaret. Det som loven omtaler som *repetisjonsøvelse* benevnes i dag som repetisjonstjeneste. Det vises i den forbindelse til St.prp. nr. 1 (2007-2008) for Forsvarsdepartementet, jf. Innst. S. nr. 7 (2007-2008). Repetisjonsøvelse er foreslått erstattet med *repetisjonstjeneste*.

Det er videre foreslått å oppdatere § 23 i henhold til gjeldende organisering av Vernepliktsverket. Vernepliktsverkets organisasjon ble i 1997 besluttet endret med bakgrunn i Innst. S. nr. 302 (1996-1997), jf. St.prp. nr. 56 (1996-97). De regionale vernepliktsforvaltningene ble omgjort til rekrutterings- og klassifiseringsenheter, og Vernepliktsverkets stabsledd ble flyttet til Hamar. § 23 annet ledd forutsetter eksistensen av regionale organisasjonsledd. Disse er ikke lenger en del av dagens organisering av Vernepliktsverket, og bestemmelsens andre ledd er derfor foreslått tatt ut av loven. Det er også foreslått justeringer i tredje ledd av de samme årsaker.

Forsvarsdepartementet har videre foreslått å gjøre endringer i § 36 første ledd for å reflektere endringene i Vernepliktsverkets organisasjon. *Ver-*

nepliktsforvaltningene er ikke lenger en del av Vernepliktsverkets organisasjon, og det er derfor foreslått å ta henvisningen til vernepliktsforvaltningene ut av lovbestemmelsen.

Heller ikke terminologien i § 38 er i samsvar med dagens begrepsbruk, og som følge av dette er det foreslått å erstatte begrepet *overføring* med begrepet *omfordeling*, som Forsvaret benytter i dag.

5.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader til, departementets forslag om å gjøre mindre endringer i §§ 9, 23, 36 og 38.

Forsvarsstaben har i sin høringsuttalelse foreslått at § 11 annet ledd siste punktum justeres, slik at bestemmelsen åpner for at Kongen også kan beslutte at utsettelse av utskrivning eller at innkalling til tjeneste kan utstå i lengre tid enn to år. Dette gjelder typisk for tilfeller hvor det innvilges utsettelse grunnet utdanning og utdanningen har en varighet på over to år.

Personellforbundet støtter Forsvarsstabens innspill om en mer fleksibel håndtering av utsettelse på grunn av studier.

5.4 Departementets vurderinger

Departementet er av den oppfatning at Forsvarsstabens forslag til å gjøre endringer i loven § 11 kan skape større forutsigbarhet for den enkelte og redusere antall søknader til Forsvaret om utsettelse av avtjening av førstegangstjeneste. En slik lovendring vil imidlertid kreve en nærmere utredning, og vi vil derfor ikke foreslå noen justeringer til bestemmelsen i denne proposisjonen. Departementet vil se nærmere på dette forslaget ved evalueringen av implementeringen av todelt sesjonsordning.

Det har ikke innkommet høringsinnspill som går i mot de foreslåtte endringene i §§ 9, 23, 36 og 38. Forsvarsdepartementet fremmer endringsforslagene som foreslått i høringsbrevet uten endringer.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

6.1 Økonomiske konsekvenser

For budsjettåret 2009 er kostnadene for tilrettelegging for en økning av antall sesjonspliktige og økning av antallet kvinner på sesjon dekket innenfor gitte bevilgninger til Forsvaret. Det er i den for-

bindelse lagt til grunn at utviklingen av nye data-verktøy og internettportal starter i 2009. Det vil også bli igangsatt vurderinger, tilrettelegging og nødvendig videreutvikling av lokaler for å kunne ta i mot utskrivningspliktige til sesjonens del II.

De økonomiske konsekvenser av implementering av ny sesjonsordning og sesjonsplikt for kvinner for de kommende budsjettår er under utredning. Regjeringen vil komme tilbake til dette i de årlige budsjettproposisjoner.

6.2 Administrative konsekvenser

Ved innføringen av todeling av sesjon og sesjonsplikt for kvinner tas det i stor utstrekning sikte på å bygge på allerede eksisterende ordninger og rutiner for sesjon. Dette innebærer blant annet at eksisterende regler for vern av personsensitiv informasjon videreføres, og tilpasses ny situasjon i samråd med Datatilsynet.

Det forventes at Forsvaret må utvikle nye data-verktøy for gjennomføringen av sesjonens del I. Det er videre behov for en fortsatt utvikling av ordningen med egenerklæring under sesjonens del I, og tilrettelegging av en nettbasert løsning som ivaretar personvernet i tråd med gjeldende regler. Det må videre legges til rette for gode systemer for gjennomføring av sesjon del I og sesjon del II. Forsvaret har allerede igangsatt utredninger for kunne gjennomføre sesjon i tråd med ny ordning på en forsvarlig og tilfredsstillende måte. Innføringen av en todelt sesjonsordning har sammenheng med innføringen av sesjonsplikt for kvinner, noe som vil innebære at antallet utskrivningspliktige vil doble seg. Dette får konsekvenser for den praktiske tilretteleggingen av sesjonens del I, og vurderingen av hvilke personer som bør innkalles til sesjonens del II.

Det antas at man ved todelingen av sesjonsordningen gradvis vil oppnå synergieffekter også på andre områder i Forsvaret. Dette gjelder for eksempel at antallet søknader om utsettelse med førstegangstjenesten forventes å gå ned, raskere søknadsbehandling i forbindelse med innkalling til tjeneste, redusert behov for lege- og helseundersøkelser ved fremmøte til førstegangstjeneste, mindre frafall ved fremmøte til førstegangstjeneste med tilhørende reduksjon i reiseutgifter til fremmøte og dimisjon, redusert behov for lege- og helseundersøkelser ved opptak til lederutdanning, redusert frafall ved opptak til lederutdanning og reduserte kostnader til gjennomføring av psykologiske prøver ved opptak til lederutdanning.

Innføring av sesjonsplikt for kvinner vil kunne medføre en økning i volumet av henvendelser til

Forsvaret. Det er naturlig å anta at dette vil stabilisere seg etter at ny ordning har virket en viss tid.

Ut over dette anses ikke lovforslaget å medføre noen særlige administrative konsekvenser.

7 Merknader til lovforslaget

Til § 4

Bestemmelsens annet ledd er oppdatert som følge av endringer i § 20. Henvisningen i § 4 annet ledd er endret slik at det vises til § 20 fjerde ledd.

Til § 9

Bestemmelsen punkt nummer 1 definerer hva som skal anses som ordiner tjeneste i fredstid. I dag brukes begrepet repetisjonstjeneste om den aktivitet som gjennomføres for å friske opp de grunnleggende individuelle ferdigheter i mobiliseringsenheter og samtrene enheter for å høyne kvalitetsnivået. Grunnet utviklingen i Forsvaret, er begrepet *repetisjonsøvelse* erstattet med *repetisjonstjeneste*. Endringen er ikke ment å ha noen realitetsendring.

Til § 20

Bestemmelsen innfører utskrivningsplikt for kvinner. Utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret. Dette innebærer ikke at kvinner underlegges noen verneplikt. Utskrivningsplikten er ikke begrenset til norske statsborgere.

Første ledd pålegger utskrivningsplikt for menn og kvinner. Disse er pliktige til å la seg utskrive fra 1. januar i det året de fyller 18 år.

Det inntas et nytt annet ledd, som bygger på utskrivningsplikten i første ledd. Bestemmelsen reflekterer hvor lenge menn og kvinner er utskrivningspliktige. Utskrivningsplikten for menn opphører når verneplikten inntreffer eller når vedkommende blir kjent fri for verneplikt, hvilket er en videreføring av gjeldende rett. Nytt annet ledd tar sikte på å regulere også hvor lenge kvinner er utskrivningspliktige. Utskrivningsplikten for kvinner opphører etter endt klassifisering. Som følge av en todelt sesjonsordning, med en preseleksjon forut for innkalling til sesjonens del II, er det inntatt en begrensning på utskrivningsplikten for menn og kvinner til utgangen av det år vedkommende fyller 28 år for utskrivningspliktige som ikke er innkalt til sesjonens del II, jf. § 12 andre ledd om bortfall av plikt til førstegangstjeneste i fredstid.

Nytt tredje ledd definerer hva utskrivningsplikten innebærer. Dette er en klargjøring av utskrivningsbegrepet, og innebærer en presisering av hva Høyesterett bygger på i Rt- 2005-1775. Høyesterett har lagt til grunn at utskrivning først og fremst tar sikte på fordeling av mannskaper til de forskjellige forsvarsgrener, våpenarter mv. Det er riktig at utskrivning er en forutsetning for fordeling av personell til tjeneste, men utskrivningen innebærer isolert sett innrulling av de utskrivningspliktige i Vernepliktsverkets hovedrulle, og klassifisering av de utskrivningspliktige for å fastslå deres tjenestedyktighet og øvrige forutsetninger for tjeneste. Etter utskrivning anses menn som vernepliktig i henhold til loven § 3. Utskrevne kvinner har ingen verneplikt, men kan velge å avtjene frivillig militærtjeneste på linje med menn. Fordeling av mannskaper til tjeneste skjer i tråd med Forsvarets behov, jf. loven § 33.

Fjerde ledd er en videreføring av tidligere annet ledd, med mindre endringer. Bestemmelsen er endret og gjelder nå både for menn og kvinner.

Femte ledd er en videreføring av tidligere tredje ledd, med enkelte endringer. Bestemmelsen angir at Kongen kan gi nærmere regler om utskrivningsplikten for menn i krig eller når krig truer. Forslaget bygger på tidligere tredje ledd. Bestemmelsen åpner blant annet for at utskrivningsplikten kan inntre til andre tider enn fastsatt i bestemmelsens første ledd, at utskrivningsplikten kan videreføres ut over det år man fyller 28 år og gjeninntreden av utskrivningsplikt etter fylte 28 år. Det slås uttrykkelig fast i lovteksten at Kongen i slike situasjoner kan fastsette bestemmelser som kan avvike fra loven.

Til § 23

Som følge av omgjøringen av Vernepliktsverket, jf. Innst. S. nr. 302 (1996-1997), har de regionale vernepliktsforvaltningene blitt omgjort til rekrutterings- og klassifiseringsenheter. De regionale organisasjonsledd er derfor ikke lenger en del av Vernepliktsverket, og § 23 reflekterer dette.

Tidligere andre ledd er tatt ut av loven, hvilket forflytter tidligere tredje ledd til nytt annet ledd. Det er foretatt enkelte justeringer i nytt annet ledd.

Endringene er ikke ment å ha noen realitetsendring. Vernepliktsverkets rolle og ansvar er det samme som tidligere.

Til § 25

Bestemmelsen regulerer nærmere bestemmelser om innrulling. Reglene om innrullingsnemnda i tidligere annet og tredje ledd er tatt ut av loven.

Dette innebærer at tidligere annet ledd fjernes, og tidligere tredje ledd er nytt annet ledd.

Til § 27

Bestemmelsen legger rammene for gjennomføring av sesjon, som skal gjennomføres i to deler. Første del av sesjon innebærer at utskrivningspliktige må avgi en egenerklæring uten at fremmøte kreves. Hensikten er å skaffe grunnlagsinformasjon om den enkeltes helse, forutsetninger og interesser, og målet er å benytte dette som grunnlag for videre utvelgelse og oppfølging. Sesjonens andre del forutsetter personlig fremmøte for klassifiseringsnemnda.

Første ledd fastslår at sesjon skal gjennomføres i to deler. Det er tatt ut av bestemmelsen at sesjon holdes for alle kommuner. Dette som følge av at første del av sesjonen gjennomføres ved egenerklæring uten personlig fremmøte.

Annet ledd er nytt og regulerer hva som inngår i sesjonens del I. Bestemmelsen bygger på tidligere tredje ledd. Alle utskrivningspliktige skal delta på sesjonens første del, og gjennomføres ved bruk av egenerklæring uten personlig fremmøte. Tidligere annet ledd er flyttet til nytt fjerde ledd.

Tredje ledd er nytt og angir hva som inngår i sesjonens del II. Bestemmelsen bygger på tidligere tredje ledd. Sesjonens andre del innebærer personlig fremmøte for klassifisering. Klassifiseringsnemnda avgjør hvem som skal innkalles til personlig fremmøte på bakgrunn av vurderingene av de utskrivningspliktiges egenerklæringer. Bestemmelsen er ment å forstås slik at den åpner for at Forsvaret kan utvise et faglig skjønn om hvem som kalles inn til sesjonens annen del, også hva gjelder personer som ikke har besvart egenerklæringen i sesjonens første del. Unnlattelse av å besvare egenerklæringen i sesjonens del I skal imidlertid som hovedregel medføre at man blir innkalt til sesjonens del II.

Fjerde ledd regulerer Kongens myndighet til å gi nærmere regler om innkalling. Dette er en videreføring fra tidligere tredje ledd. Kongen har myndighet til å gi nærmere regler om gjennomføring av ny sesjonsordning i tråd med de prinsipper som er nedfelt i vernepliktsloven.

Femte ledd er en videreføring av tidligere annet ledd, med enkelte endringer. Som følge av at ordningen med ambulerende sesjonsvirksomhet opphører skal valg av sesjonssted bare ta hensyn til de utskrivningspliktige. Ordlyden *for klassifiseringsnemnda* er tatt ut av bestemmelsen.

Sjette ledd er en videreføring av tidligere fjerde ledd, uten andre endringer.

Det har i høringsrunden vært reist spørsmål om når man etter ny sesjonsordning kan fremsette søknad om fritak fra militærtjeneste etter militærnektekløven. Etter militærnektekløven kan søknad om fritak fra militærtjeneste tidligst settes frem på sesjon eller etter at den vernepliktige på annen måte er klassifisert, jf § 2 annet ledd. Tidligste tidspunkt for formelt å søke seg fritatt fra militær verneplikt blir derfor ved gjennomføring av sesjonens del I.

Til § 31

Ordlyden i § 31 første ledd er presisert ved at det inntas at ny legekjenneelse *kan* tas opp til ny avgjørelse ved fremmøte til tjeneste. I dette ligger det at Forsvaret kan utøve et faglig skjønn i spørsmålet om det er behov for å foreta en ny helsevurdering av vedkommende ved fremmøte til tjeneste. Vurderingen vil blant annet avhenge av om Forsvaret har en særlig oppfordring til å vurdere legekjenneelsen på nytt, typisk hvor den enkelte selv gir uttrykk for at helsetilstanden har endret seg, eller hvor det er åpenbart at helsetilstanden er forandret. Et annet viktig moment ved vurderingen er medgått tid siden forrige legekjenneelse, etc. Bakgrunnen for endringen er at det i enkelte tilfeller ikke vil være ressurseffektivt å gjennomføre en ny helsevurdering hvor det allerede eksisterer en legekjenneelse som går ut på at vedkommende ikke er udyktig til enhver militærtjeneste. På den annen side vil det i visse tilfeller være helt nødvendig å foreta en ny vurdering av vedkommendes helsetilstand.

For øvrig er bestemmelsen en videreføring av tidligere regler.

Til § 34

Etter klassifisering vil tjenestedyktige menn være vernepliktige. Tjenestedyktige kvinner som samtykker til tjeneste på like vilkår som menn vil være frivillige tjenestegjørende, og skal forvaltes etter de samme regler som menn. § 34 første ledd er endret for å reflektere dette. Det er videre presisert at fordeling skjer til tjeneste i Forsvaret. Fordeling til våpenarter m.v. er ikke lengre gjeldende praksis.

Til § 35

Bestemmelsen er gjort kjønnsnøytral ved at *den enkelte mann* er erstattet med *den enkelte*.

Til § 36

Endringene i § 36 er av lovteknisk karakter, og er relatert til endringen av Vernepliktsverkets organi-

sasjon, jf. Innst. S. nr. 302 (1996-1997). Vernepliktsforvaltningene er ikke lenger en del av organisasjonen, og henvisningene til disse er tatt ut av bestemmelsens første ledd. Endringen er ikke ment å ha noen realitetsendring.

Til § 37

Bestemmelsens første ledd og annet ledd er gjort kjønnsnøytral ved at det etter *han* er tatt inn *eller hun*.

Til § 38

Forsvaret benytter i dag begrepet omfordeling av vernepliktige mannskaper. Terminologien i § 38 er således ikke i samsvar med dagens begrepsbruk, og begrepet *overføring* er derfor erstattet med begrepet *omfordeling*. Endringen er ikke ment å innebære noen realitetsendring.

Til § 39

Bestemmelsens annet ledd er gjort kjønnsnøytral ved at det etter *han* er tatt inn *eller hun*.

Til § 40

Bestemmelsens første ledd er gjort kjønnsnøytral. Kvinner pålegges den samme forpliktelse som menn til å gi nødvendige opplysninger om forhold som har betydning for deres utskrivning og avtjening av tjeneste i Forsvaret.

Til § 43

Bestemmelsens første ledd presiserer at enhver *mann og kvinne* har plikt til å påse at vedkommendes utskrivnings- og vernepliktsforhold kommer under behandling. Siden kvinner ikke har verneplikt, gjelder bestemmelsen ikke fullt ut for kvinner.

Annet ledd er en videreføring av deler av tidligere første ledd med enkelte justeringer. Bestemmelsen er gjort kjønnsnøytral ved at det etter *han* er tatt inn *eller hun*, hvilket vil legge den samme meldeforpliktelse på kvinner som menn. Plikten for kvinner er imidlertid begrenset til utskrivningsforhold, og plikten for menn er således videre enn for kvinner. Meldeplikten til lensmenn forutsettes omfattet av meldeplikten til politiet. Det er videre foretatt enkelte språklige justeringer i bestemmelsen. Meldeplikten gjelder overfor politiet eller Vernepliktsverket. Vernepliktsverket er i dag rulleførende enhet for alt militært personell, og vil da være nærmeste militære foresatte for personell som ikke er i tjeneste.

Til § 46

Plikten for offentlige og private virksomheter til å gi informasjon om de utskrivningspliktige etter første ledd, utvides til også å omfatte informasjon om kvinner. Tidligere siste punktum i første ledd er som følge av dette tatt ut av bestemmelsen.

Til § 48

Bestemmelsens annet, tredje og fjerde ledd er gjort kjønnsnøytral. Etter *han* er det tatt inn *eller hun*, og etter *hans* er det tatt inn *eller hennes*. I § 48 nr. 3 er det presisert at det kan ilegges straffeansvar som følge av å villedde myndighetene i forbindelse med utskrivning. Dette gjaldt også etter tidligere lovbestemmelse, men grunnet innføring av sesjonsplikt for kvinner anses det nødvendig å presisere dette så lenge kvinner ikke har verneplikt.

Henvisningen til § 39 i første del av bestemmelsen i § 48 nr. 1, refererer både til meldeplikten etter § 39 første ledd første punktum og til meldeplikten etter § 39 annet ledd.

Bestemmelsen i § 48 skal forstås slik at også unnlatelse av å fylle ut egenerklæringen under sesjonens del I, vil være straffbart dersom den enkelte unnlater å etterfølge pålegg hjemlet i § 40

om å fylle ut egenerklæringen. Utfylling av egenerklæringen del I er en sentral del av klassifiseringen av de utskrivningspliktige for å fastslå deres tjenestedyktighet og øvrige forutsetninger for tjeneste. Utskrivningsplikten følger av loven § 20.

Innføringen av utskrivningsplikt for kvinner innebærer at menn og kvinner blir likestilt frem til utskrivning er gjennomført. Dette gjelder også med hensyn til eventuelle sanksjoner som følge av brudd på lovens straffebestemmelser. Departementet ser ingen grunn til at menn og kvinner skal forskjellsbehandles hva gjelder straffenivå for like overtredelser av loven.

Forsvarsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (videreføring av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner)

I

I lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt gjøres følgende endringer:

§ 4 annet ledd skal lyde:

Kongen treffer nærmere bestemmelser om fra hvilket tidspunkt verneplikten inntreffer for yngre-årige som etter eget ønske utskrives i henhold til § 20 fjerde ledd.

§ 9 første ledd nr. 1 skal lyde:

1, Ordinær tjeneste: Førstegangstjeneste og repetisjonstjeneste, eventuelt med befals- og annen særopplæring.

§ 20 skal lyde:

Menn og kvinner som oppholder seg her i riket, og som ikke åpenbart er helt udyktig til militærtjeneste, er utskrivningspliktig fra 1. januar i det år han eller hun fyller 18 år. De som da er utenfor riket blir utskrivningspliktig straks de kommer hit.

Utskrivningsplikten for menn opphører når verneplikten inntreffer eller når han blir kjent fri for verneplikt. Utskrivningsplikten for kvinner opphører etter endt klassifisering. Utskrivningsplikten bortfaller for menn og kvinner dersom man ikke blir innkalt til sesjonens del II innen utløpet av det år man fyller 28 år.

Utskrivningen omfatter:

1. Innrulling av de utskrivningspliktige i Vernepliktsverkets hovedrulle.
2. Klassifisering av de utskrivningspliktige for å fastslå deres tjenestedyktighet og øvrige forutsetninger for tjeneste.

Menn og kvinner som ennå ikke er blitt utskrivningspliktig, kan etter nærmere bestemmelser av Kongen likevel tillates å bli utskrevet, dog ikke tidligere enn fra 1. januar i det år han eller hun fyller 17 år. Vedkommende er i så fall utskrivningspliktig så snart tillatelsen er meddelt ham eller henne.

I krig eller når krig truer kan Kongen *gi nærmere regler om utskrivningsplikten for menn*. Kongen kan under slike forhold bestemme at utskrivningsplikten skal omfatte også menn utenfor riket og gi nærmere regler om fremgangsmåten ved utskrivningen. *Reglene kan fravike denne lov.*

§ 23 skal lyde:

Vernepliktsverket er utøvende ledd for den felles vernepliktsforvaltning og ledes av Sjefen for Vernepliktsverket. *Sjefen for Vernepliktsverket* er direkte underlagt Forsvarssjefen.

Kongen gir nærmere regler om Vernepliktsverkets organisasjon og gjøremål, herunder behandlingen av spørsmål som vedrører verneplikten og dens avtjening.

§ 24 oppheves.

§ 25 skal lyde:

Innrullingeringen foretas ikke tidligere enn i året forut for utskrivningsåret, med mindre Kongen på grunn av særlige forhold bestemmer noe annet. Den som ifølge § 20 blir utskrivningspliktig utenfor normalalderen, skal innrulleres så snart som mulig.

De nærmere bestemmelser om innrullingeringen fastsettes av Kongen.

§ 27 skal lyde:

Sesjon holdes etter innrulling av ny årsklasse, og gjennomføres i to deler. Dersom frammøte til sesjonens andre del ikke har latt seg gjennomføre innen rimelig tid og klassifisering etter §§ 26 og 29 ikke har vært mulig, kan allikevel personell som ikke åpenbart er helt udyktige utskrives, og deres tjenestedyktighet avgjøres ved frammøte til tjeneste.

Sesjonens første del innebærer at alle utskrivningspliktige avgir en egenerklæring uten at personlig fremmøte kreves. Dette gjelder også utskrivnings-

pliktlige som ikke er blitt klassifisert tidligere og som ikke har fått utsettelse med utskrivning i henhold til § 21.

Sesjonens andre del innebærer personlig fremmøte for klassifisering. Til sesjonens andre del kan innkalles utskrivningspliktige som på bakgrunn av sesjonens første del anses egnet for tjeneste i Forsvaret, og utskrivningspliktige som ikke besvarer egenerklæringen i sesjonens første del. Også andre utskrivningspliktige og vernepliktige som skal undersøkes på ny, kan innkalles til sesjonens andre del.

Kongen gir nærmere regler om gjennomføring av todelt sesjon.

Sesjonsstedet velges med sikte på å spare reiser og tid for de møtepliktige.

Kongen med Stortingets samtykke gir regler om godtgjørelse for fremmøte til sesjon.

§ 28 oppheves.

§ 31 første ledd skal lyde:

Legekjenner som er avgitt før den vernepliktiges første fremmøte til tjeneste, og som ikke går ut på at han er udyktig til enhver militærtjeneste, kan tas opp til ny avgjørelse ved fremmøtet. Avgjørelsen treffes av en nemnd som skal bestå av minst to leger, hvorav den ene fortrinnsvis skal være sanitetsoffiser. I krig kan Kongen bestemme at nemnda skal bestå av minst en lege og en offiser. Når forholdene tillater det, kan nemnda tilkalle ytterligere ekspertise etter behov.

§ 34 første ledd skal lyde:

Kongen gir nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i § 33, herunder hvordan vernepliktige og frivillige etter sesjon skal fordeles til tjeneste i Forsvaret.

§ 35 skal lyde:

Resultatet av utskrivningen meddeles den enkelte mann eller kvinne på den måte Kongen bestemmer.

§ 36 skal lyde:

Vernepliktsverket fører en hovedrulle over alle utskrivningspliktige og vernepliktige.

Kongen gir nærmere bestemmelser om innhold og oppbevaring av hovedrullen.

§ 37 skal lyde:

Er noen forbigått ved utskrivningen og feilen blir oppdaget eller årsaken til forbigåelsen bortfaller, skal han eller hun utskrives så snart som mulig.

Blir det brakt på det rene at noen er feilaktig utskrevet, skal han eller hun straks slettes av rullene og betraktes som ikke utskrevet.

§ 38 skal lyde:

Enhver vernepliktig kan uten hensyn til eget ønske omdisponeres til annen enhet i eller utenfor den forsvarsgren han opprinnelig er disponert til. Etter søknad kan han omdisponeres når vektige velferdsgrunner foreligger og tjenstlige hensyn ikke er til hinder for det.

Regler for godkjenning av omdisponeringer som ikke er bestemt av departementet, fastsettes av Forsvarssjefen.

§ 39 annet ledd skal lyde:

Den som på grunn av opphold utenfor riket ikke er utskrevet, skal melde seg for politiet straks han eller hun kommer til riket.

§ 40 første ledd skal lyde:

Menn og kvinner i utskrivnings- og vernepliktig alder plikter på oppfordring ved personlig fram møte eller skriftlig å gi opplysninger om forhold som har betydning for deres utskrivning og verneplikt og herunder å skaffe til veie attester og andre dokumenter som kreves framlagt. I rimelig utstrekning plikter de også på annen måte å godtgjøre riktigheten av sine opplysninger.

§ 43 skal lyde:

Enhver mann og kvinne plikter selv å påse at sitt utskrivnings- og vernepliktsforhold i rett tid kommer under behandling.

Den som ikke får slike meddelelser eller ordrer med hensyn til forhold som nevnt i første ledd og som han eller hun etter sin alder og sine øvrige forutsetninger skal ha, plikter å melde fra om dette til politiet eller Vernepliktsverket.

§ 46 første ledd skal lyde:

Til bruk for utskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste plikter offentlige myndigheter og tjenestemenn, arbeidsgivere og fartøysførere, bestyrere og private læresteder, ungdomshjem og sykehus, prester og forstandere i trossamfunn uten betaling å gi opplysninger, oppgaver og attestasjoner angående menn og kvinner mellom 17 og 45 år som er knyttet til dem eller registrert hos dem.

§ 48 skal lyde:

Med bøter straffes den som forsettlig eller uaktsomt

1. unnlater å oppfylle meldeplikt etter §§ 39 eller 43, *unnlater* å innhente tillatelse som nevnt i § 39 annet punktum eller overtrer reiseforbud gitt i medhold av § 39 tredje punktum;
2. uten gyldig forfall uteblir fra eller kommer for sent til møte som han *eller hun* er innkalt til i medhold av denne lov, møter i ikke edru tilstand, forlater møtet uten tillatelse eller ved sin opptreden hindrer eller forstyrrer møtets gang;
3. unnlater eller nekter å oppfylle noen av de plikter som han *eller hun* er pålagt etter §§ 40, 41 eller 42, gir uriktige opplysninger om forhold som nevnt i § 40 eller ved sin atferd eller på annen måte søker å villedde vernepliktsmyndighetene ved bedømmelsen av hans *eller hennes utskrivnings- eller* vernepliktsforhold; *eller*
4. overtrer eller forsømmer sine plikter *han eller hun* er pålagt å ta vare på i henhold til § 44.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
